

Länssstyrelsen
Örebro län

Åsa Forsberg

010-2248752

asa.forsberg@lansstyrelsen.se

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

Skötselplan för naturreservat Vena hage i Nora kommun

Betesmark i Vena hage. Foto: Kjell Store

Skötselplanen utgör bilaga 1 till reservatbeslutet.

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer samt att återställa värdefulla naturmiljöer. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Områdets betesmarker, ängar och andra ingående naturtyper liksom områdets orörda karaktär och dess biologiska mångfald ska bevaras och utvecklas.

Syftet ska tillgodoses i huvudsak genom att betesmark och ängsmark med dess flora och fauna vårdas och utvecklas genom slåtter och betesdrift. Åkermark ställs om till magra naturgräsmarker som sköts med slåtter och/eller bete. Träd- och buskskikt ska vårdas så att igenväxning av hävdberoende naturtyper inte uppkommer. Åtgärder kan komma att vidtas för att underlätta allmänhetens friluftsliv.

Som alternativ skötselmetod och som återställningsåtgärd för betesmark och ängsmark kan gräs- och risbränning komma ifråga.

Åtgärder kan komma att vidtas för att eliminera förekomsten av exotiska träd och buskar och invasiva växt- eller djurarter.

Administrativa data

Objektnamn	Vena hage
NVR-id	2045296
Skyddsform	1a Strikt naturreservat
Beslutsdatum	2017-08-24
Län	Örebro län
Kommun	Nora kommun
Läge	15 km SV om Nora
Fastigheter	Del av Gamla viker 1:21
Area	15,6 ha

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

Naturförhållanden

Naturreseptatet ligger i ett mycket ålderdomligt kulturlandskap i Vikersbygden nära Venakärrets- och Älvhytteängens naturreseptat. Strax söder om reseptatet ligger även Natura 2000 området Venen. Områdets vegetation präglas av långvarig hävd och av traktens berggrund som huvudsakligen består av urkalksten. Området hyser en mycket artrik kärlväxt- och svampflora.

Reseptatet består av öppna och trädbärande artrika betesmarker, kalkhällmarker, gammal åkermark samt rösen och stenmurar. De trädbärande delarna har i olika omgångar avverkats och plockhuggits. Idag består trädskiktet av mest unga träd och enstaka äldre björkar och rönnar. Stora delar av området är beväxt med gråal, asp och björksly. De öppna betesmarkerna är kuperade med stenar och kalkryggar som går i dagen. Här finns även kulturlämningar i form av stenrösen och stenmurar. Åkermarkerna har inte plöjts sedan 1970-talet men har skördats på hö/ensilage sedan dess. Floran på dessa ytor börjar därför bli artrik. I de centrala delarna av betesmarken är en damm anlagd 2004.

Historisk markanvändning

Vena hage har mycket lång kontinuitet, troligen sedan medeltiden som slåtter och betesmark. Historiska kartor visar bruksningsytor såsom äng, åker och betesmark. Vid laga skifte i början av 1850-talet var hela området slåttermark. Då fanns också några byggnader i området, en loge och något jordtorp. På häradskartan från 1860-tal utgörs största delen av arealen av ängsmark, åkermarken är en mindre areal. I de centrala delarna av reseptatet finns en grupp med barrträd markerad. I början på 1900-talet övergick slåttermarken till betesmark. Den ekonomiska kartan från 1950-tal visar på en övergång till mer åkermark och betesmark. Trädpartiet i de centrala delarna har brett ut sig i alla väderstreck. Marken längst i norr, mot gården, och den längst i söder mot Venaån är fortfarande mycket öppen med avsaknad av träd och buskar. De gamla åkrarna har inte aktivt odlats (plöjts) sedan slutet på 1970-talet.

Norr om reseptatet löper en järnväg som numer är museijärnväg. Den byggdes på 1870-talet för att transportera malm och järn till hyttor och hamn vid Väneren.

Prioriterade bevarandevärden

Området har mycket höga mykologiska och botaniska värden. I första hand beroende av den långa hävdkontinuiteten och kalkbergrunden. I området finns 224 arter rapporterade i artportalen varav 22 är rödlistade. Flertalet inrapporterade arter tillhör gruppen ängssvampar i släktet rödskivlingar (*Entoloma*) och vaxskivlingar (*Hygrophorus* resp *Hygrocybe*). De mest ovanliga arterna utgörs av blårödling (*Entoloma bloxamii*), mjölrödskivling (*Entoloma prunuloides*) och porfyrödling (*Entoloma porphyrophaeum*). Några ovanliga vaxskivlingar i området är praktvaxskivling (*Hygrocybe splendidissima*), trådvaxskivling (*Hygrocybe intermedia*) och scharlakansvaxskivling (*Hygrocybe punicea*). Av dessa svampar omfattas blårödling och praktvaxskivling av ett nationellt åtgärdsprogram för svampar i ängs- och betesmarker (John Bjarne Jordal, 2011). Kärnväxtfloran är rik och här finns en stor mängd slätter- och betesgynnade växter. Några rödlistade arter som växer här är ängsstarr (*Carex hostiana*), månlåsbräken (*Bortrychium lunaria*), sommarfibbla (*Leontodon hispidus*), klasefibbla (*Crepis praemorsa*), sandviol (*Viola rupestris*) och slättegubbe (*Arnica montana*). En karaktärsart i området är också blåtry (*Lonicera caerulea*) som förekommer i mycket gamla exemplar ofta i närheten av stenmurar eller stensamlingar. Fjärilar som observerades under juni 2017 var bla: violettekantad guldvinge och vädnetfjäril.

Källor

1. Artportalen, www.artportalen.se, Artdatabanken och Naturvårdsverket.
2. Cserhalmi, N. 1999. Fårad mark.
3. Ekholm, E., 1974. Naturinventering av Älvhytteområdet i kommun, Länsstyrelsen i Örebro län.
4. Ekonomiska kartan 1950-tal
5. Ekstam, U & Forshed, N. Äldre fodermarker. Naturvårdsverket. 1996.
6. Häradskartan 1865
7. Johansson, O & Hedin, P. Restaurering av ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket. 1991.
8. Kalktallskogar som naturvårdsobjekt i Sverige. Jörn Erik Björndalen. Naturvårdsverket Rapport 3070, 1986.
9. Länsstyrelsen i Örebro län 1984. Naturvårdsöversikt Örebro län, område T 137 Nora 1984.

10. Löfgren, L., 1997. Venakärret, Nora kommun, Botanisk inventering. Rapport nr 1997:07. Länsstyrelsen i Örebro län, Naturvård.
11. Naturvårdsinventering av Älvhytteområdet 1979. Eva Ekholm. Länsstyrelsen i Örebro län.
12. T- Veronikan. Svamparnas dag. Herbert Kaufmann, Per Erik Persson. 2013.
13. T-Veronikan. Vena hage och Enbergsäng 26 september. Herbert kaufmann. 2015.
14. Träd och buskar i jordbrukslandskapet, värden och hot – en litteraturgenomgång. Weronika Axelsson Linkowski, Roger Olsson, 2009. Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.
15. Utmarksbete, främst skogsbete, och dess effekter på biologisk mångfald. Axelsson Linkowski, Weronika, 2009. Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.
16. Vena hage. PM med kartor. Per Erik Persson 2011.
17. Åtgärdsprogram för kalktallskogar 2009-2013. Naturvårdsverket. Rapport 5967. Maj 2009.
18. Åtgärdsprogram för svampar i ängs- och betesmarker 2011-2015. Naturvårdsverket. Rapport 6423. Mars 2011.
19. Åtgärdsprogram för låsbräknar i hävdade marker, 2014-2018. Naturvårdsverket. Rapport 6650. Mars 2014.
20. Åtgärdsprogram för bevarande av rödlistade fjälltaggsvampar (Sarcodon) 2006-2010. Naturvårdsverket. Rapport 5609. September 2006.
21. Åtgärdsprogram för väddnätjäril 2008-2012. Naturvårdsverket. Rapport 5920. December 2008.

PLANDEL

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet har indelats i fem skötselområden:

1. Trädbärande betesmark
2. Magra naturgräsmarker
3. Slåttermark
4. Lövskog
5. Friluftsliv

Skötselområde 1, Trädbärande betesmark (10,1 ha)

Området består av öppnare betesmark och mer trädbärande delar. Områdets trädbärande delar har i olika perioder avverkats främst genom plockhuggning. Den senaste avverkningen gjordes 2004 då nästan alla granar och tallar avlägsnades, inga andra trädslag togs bort. I dagsläget finns få äldre träd kvar i området, endast enstaka äldre rönnar och björkar. En mycket imponerande gammal en finns i den södra delen, troligen 100-150 år gammal. Området har en mycket lång hävdkontinuitet utan några längre avbrott. Detta är en förutsättning för att de ovanliga ängssvamparna ska bilda fruktkroppar. Ofta kräver dessa arter att hävden varit kontinuerlig i 50-100 år. Sedan 2004 har området betats av ett mindre antal nötdjur, ibland kalvar och någon enstaka häst. Området har i nuläget ett omfattande restaureringsbehov efter flera år av för svag beteshävd och eftersatta röjningar av sly. Ängssvampar är troligen saprofyter eller lever i symbios med andra växter. Det är därför avgörande att vid röjningar i första hand gynna trädslag som inte bildar ektomykorrhiza med vanliga svampar och som på så sätt kan konkurrera med ängssvamparna om markens resurser. Trädslag såsom ask, lönn, en (alm och fruktträd) ska därför gynnas i de områden där ängssvampar har sin livsmiljö. Blockrika nordsluttningar med enstaka enbuskar verkar vara en livsmiljö som många ängssvampar föredrar. Spridda i betesmarken växer klasefibbla, rosettjungfrulin och fågelstarr. I vissa delar finns nattviol, brudsporre och tvåblad. I de trädbärande delarna finns backskafting rikligt. På de öppna betesmarkerna växer rikligt med ängshavre, darrgräs, svartkämpar, rödkämpar samt även jungfrulin och ovanligare arter såsom månlåsbräken, sommarfibbla, brudbröd och knölsmörbloffa. På de torrare delarna växer även vårstarr och backstarr. På kalkhällmarkerna finns arter som klippbräcka, harmynta, bergmynta, vårfingerört och berggröe.

En damm anlades i den centrala delen 2004.

Betesmark i nordvästra delen av Vena hage. Foto: Kjell Store

Bevarandemål

Arealen betesmark ska vara minst 10 ha. Betesmarken ska vara välhävdat med en betesintensitet anpassad för de hotade arterna. Betet ska vara årligt men intensiteten kan variera mellan åren. I den träd- och buskbeklädda delen av betesmarken ska variationen av trädarter och buskar vara god. Områden med täta bestånd av gråal och unggran ska finnas i begränsad omfattning. Typiska arter är ängsstarr, jungfrulin, blårödling och porfyrödskivling.

Skötselåtgärder

- Omfattande röjningar i restaureringssyfte. Framförallt gäller detta gråal, björk, gran och tall. Gråalen (som ratas av betesdjuren) bör främst ringbarkas eller topphuggas för att minska ytterligare slyuppslag. Merparten av röjningsmaterialet ska transporteras bort ifrån området alternativt eldas på okänsliga ställen (artfattiga). Enstaka rishögar och död ved kan sparas i mindre artrika områden.
- Hävd genom bete med en intensitet anpassad för de hotade kärlväxterna och svamparna i området.
- Eventuell plockhuggning i de trädbärande delarna för att skapa gläntor, bryn och solbrunnar.
- Röjningar i anslutning till kulturlämningar såsom rösen och stenmurar.

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

- Kalkhällmarkerna ska i huvudsak vara fria från träd och buskar, med undantag för blåtry och enbuskar.
- Vid plockhuggning och friställning av träd lämnas huvuddelen av det avverkade kvar i området för att skapa död ved. Större mängder ved kan samlas i faunadepåer.
- Vid behov friställa naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.
- Vid behov, efter restaureringsröjningar, genom röjningar hålla efter uppslag av granplantor och lövsly.

Skötselområde 2, magra naturgräsmarker (2,62 ha)

Området består av tre gamla åkermarksdelar som inte varit brukade och upplöjd sedan lång tid tillbaka. Åkermarken närmast Venaån plöjdes upp senast, det skedde 1995 då såddes vallfrö och havre in. De övriga åkermarkerna plöjdes senast i slutet på 1970-talet. Sedan cirka 2004 har åkermarken skötts genom slåtter (som samlats i ensilagebalar) med efterföljande bete. De senaste åren har vildsvin bökat främst i dessa delar. Markägaren har därför harvat åkrarna lätt varje vår för att få ner tuvor för att möjliggöra senare slåtter. Åkermarkerna har, genom avsaknad av plöjning, börjat få en rik flora med bland annat svartkämpar, rödkämpar och ärenpris.

Åkermark med vildsvinsbök i norra delen av Vena hage. Foto: Kjell Store

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

Bevarandemål

Arealen gammal åkermark ska vara minst 2,62 ha. Åkermarkerna ska hållas öppna och skötas genom slåtter och/eller bete. Slåttern och betet ska ske med en intensitet anpassad för den typiska svamp- och kärlväxtfloran. Tuvvtåtel dominerar inte fältskiktet. Typiska arter är svartkämpar, kärringtand och ormrot.

Skötselåtgärder

- Skötsel genom bete och/eller slåtter med en intensitet anpassad för den typiska svamp- och kärlväxtfloran.
- Slåttern ska ske sent på säsongen för att gynna fröspridning av ängs- och betesmarksväxter. Höet (slåtteravfall) ska transporteras bort ifrån området.
- Genom röjningar hålla efter eventuella uppslag av granplantor och lövsly.
- Vid behov återställa marken efter vildsvinsbök genom tex lätt harvning alternativt genom förebyggande åtgärder som tex uppsättning av vildsvinsavvisande stängsel.

Skötselområde 3, slåtteräng (0,67 ha)

Området består av en gammal åkermark som inte varit upplöjd i sen tid. Åkern har under de senare åren slagits och ensilage har skördats. I områdets nordöstligaste del har ormtunga observerats men arten är troligen utgången då området under flera år varit igenväxt med gråal. Åkermarken ska ställas om till slåttermark genom sen slåtter och succesiv utmagring av jordmånen. Hö från Älvhytteängen skulle kunna föras in för att snabbare få en rik flora.

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

Slåttermark i centrala delen av Vena hage. Foto: Kjell Store

Bevarandemål

Arealen slåtteräng ska vara minst 0,67 ha. Slåttermarken ska hållas öppen och skötas genom slåtter och/eller bete. Slåttern och betet ska ske med en intensitet anpassad för den typiska svamp- och kärlväxtfloran. Typiska arter är: ängssyra, smörblomma, ängsklocka.

Skötselåtgärder

- Skötsel genom bete och/eller slåtter med en intensitet anpassad för den typiska svamp- och kärlväxtfloran.
- Genom röjningar hålla efter uppslag av granplantor och lövsly.
- Genom röjningar skapa en gynnsam brynzon mot skogen.
- Genom röjningar hålla stenmurar fria från träd och slyuppslag.
- Vid behov återställa efter vildsvinsbök genom tex lätt harvning alternativt genom förebyggande åtgärder genom tex uppsättning av vildsvinsrepellerande stängsel.

Skötselområde 4, lövskog (1,9 ha)

Området består av gammal betesmark i kalkbarrskog. Betet upphörde på 50-talet och det mesta av barrträden avverkades i början på 2010 talet. I den nordvästra delen finns en mindre del av ett rikkärr som till sin huvuddel ligger på grannfastigheten. Lövuppslaget är stort, framförallt av rönn men även al, asp, björk och gran. I området finns sommarfibbla och ängsvide noterade.

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

Lövskog i norra delen av Vena hage. Foto: Kjell Store

Bevarandemål

Arealen lövskog ska vara minst 1,9 ha. Arter såsom rönn, ask, asp, al och björk ska gynnas. Granar dominerar inte trädskiktet.

Skötselåtgärder

- Vid behov röjningar för att hålla efter granplantor och gynna lövträd.
- Vid behov utföra mindre röjningar för att gynna hotade arter

Skötselområde 5, Friluftsliv

Reservatet nås via länsväg 205 mellan Karlskoga och Nora, avfart mot Venan. Enkel parkeringsplats och informationsskylt ska iordningställas strax söder om järnvägsöverfarten enligt skötselplanekarta.

Bevarandemål

Naturreseptatet ska ge allmänheten goda möjligheter att uppleva naturreseptatets naturvärden. Besökare ska kunna orientera sig och hämta kunskap om reservatet genom aktuell informationstavla.

Skötselåtgärder

- Ny informationstavla med karta ska sättas upp enligt skötselplanekarta.

SKÖTSELPLAN 2017-08-24

- Enkel parkeringsplats ska iordningställas.
- Tillsyn och underhåll av informationstavla och parkeringsplats.

Övrigt

Förvaltning

Reservatsförvaltare är Länsstyrelsen i Örebro län.

Reservatsgränsmarkeringar

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

Åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP)

Området berör Åtgärdsprogrammet för svampar i ängs- och betesmark, låsbräknar i hävdade marker, kalktallskog, vädtnätfjäril och fjälltaggsvampar.

Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Uppföljningen av bevarandemål och syfte kommer att ske inom länens obligatoriska uppföljning – Block A – och beskrivs i Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län.

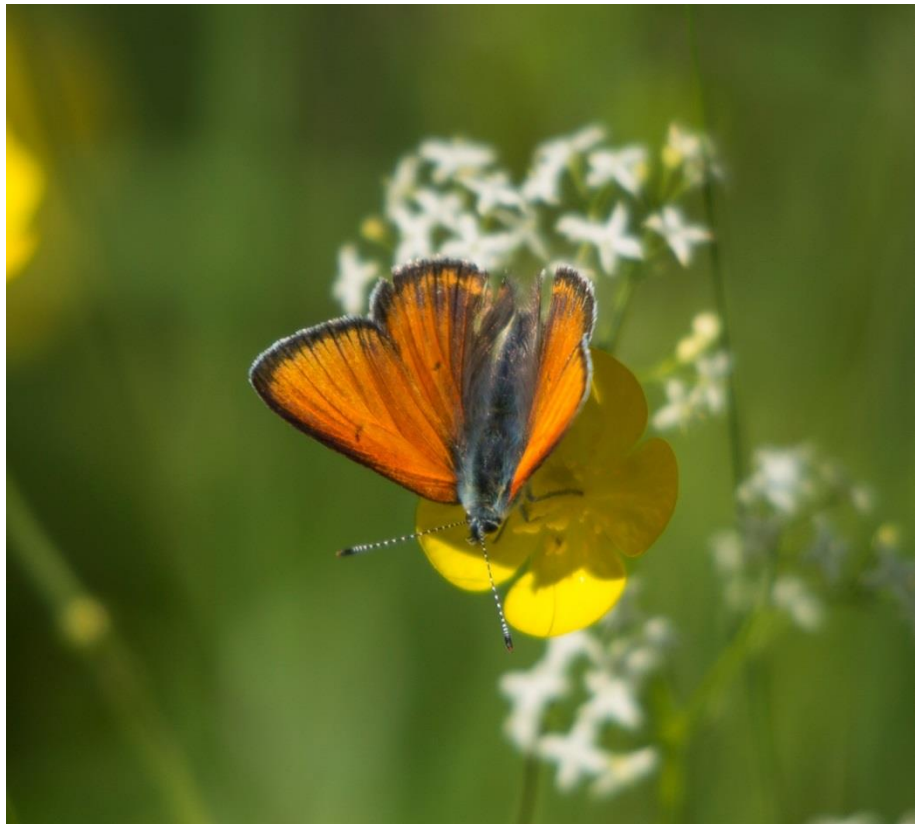
Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker. Effekter av restaureringsåtgärder som kostat mer än 200 000 SEK, som är finansierade av sakanslaget och syftar till att stärka bevarandestatusen i naturtyper i Habitatdirektivets bilaga 1 eller för arter i bilaga 2 ska följas upp inom länens obligatoriska uppföljning. Ytorna där åtgärderna genomförts ska följas upp separat så att åtgärdens effekter kan mätas.

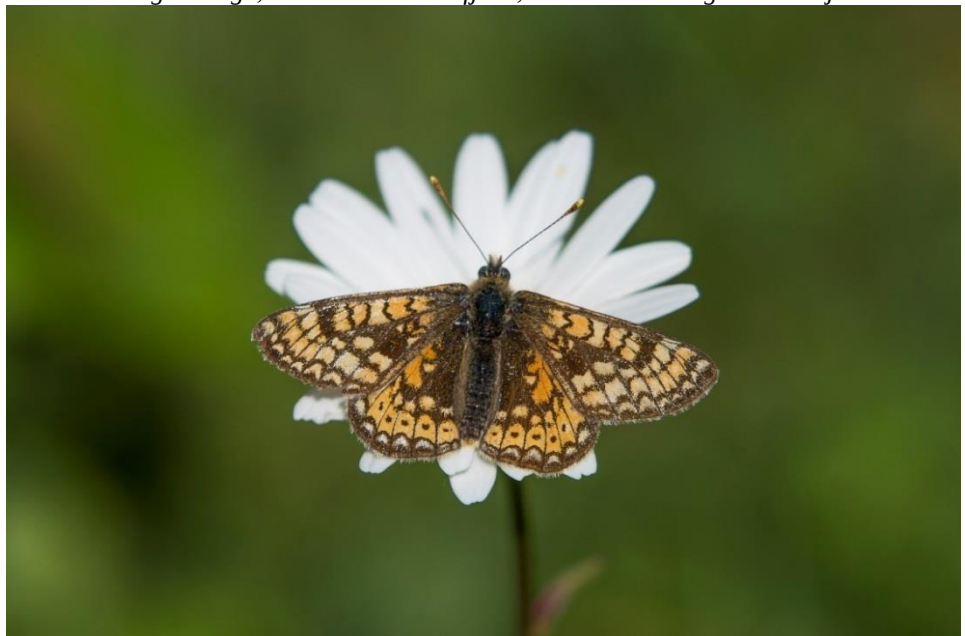
Uppföljning av friluftsliv

Uppföljningen av friluftsliv kommer att ske enligt Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län. Planen är i dagsläget inte färdigställd.

SKÖTSELPLAN
2017-08-24

Violettekantat guldvinge, ovan och Väddnätfjäril, nedan i Vena hage. Foto: Kjell Store

Karta till skötselplan
för naturreservatet
VENA HAGE
i Nora kommun
Dnr: 511-1482-2017

- Naturreservat
- Parkering
- Informationstavla
- Trädbärande betesmark (10,1 ha)
- Magra naturgräsmarker (2,6 ha)
- Lövskog (1,9 ha)
- Slätteräng (0,6 ha)

